

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя
доктору економічних наук, професору
Андрушківу Богдану Миколайовичу

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора **Співака Сергія Михайловича**
на дисертаційну роботу **Потюка Василя Михайловича**
**«Формування системи управління економічною безпекою вітчизняних
підприємств в умовах трансформації національної економіки»**,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

Рецензію подано за результатами дослідження тексту дисертаційної роботи; опублікованих наукових праць; документів, які засвідчують впровадження результатів дисертації Потюка Василя Михайловича, підготовка якої здійснювалась на кафедрі економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.

1. Актуальність теми дисертації та зв'язок з науковими напрямками, темами.

Сучасна економіка перебуває у стані постійних трансформацій, що супроводжуються високим рівнем невизначеності та зростанням ризиків для бізнесу. В умовах глобалізації, цифрової модернізації та нестабільного зовнішнього середовища питання економічної безпеки підприємств набуває особливого значення, як на мікро, так і на макрорівнях. У науковій літературі та практиці економічного аналізу досі бракує комплексних підходів, які поєднують оцінку ризиків, рівень цифрової зрілості та економічну стійкість підприємств. Така фрагментарність у теоретичних і прикладних напрацюваннях зумовлює актуальність теми та потребу у формуванні цілісних економічних

моделей, здатних відображати сучасні виклики та тенденції розвитку національної економіки.

Актуальність теми проявляється як на макрорівні, де результати дослідження сприяють формуванню державної політики економічної безпеки та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, так і на мезорівні, де вони дозволяють визначити пріоритети розвитку окремих галузей чи регіонів та знизити ризики банкрутства підприємств. Таким чином, дослідження має значення не лише для окремих суб'єктів господарювання, а й для економічної системи загалом, що підтверджує його актуальність у сучасних умовах. В даному аспекті, дисертаційна робота, спрямована на теоретичне обґрунтування та розробку практичних рекомендацій щодо підвищення рівня економічної безпеки вітчизняних підприємств, їх стійкому функціонуванню, зростанню конкурентоспроможності та мінімізацію ризиків в умовах трансформації національної економіки з урахуванням викликів цифровізації, є своєчасною, науково обґрунтованою та практично значущою.

Тема дисертаційної роботи Потюка Василя Михайловича відповідає освітньо-науковій програмі 051 «Економіка» третього рівня вищої освіти Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.

Дисертаційна робота виконана у відповідності до планів науково-дослідних робіт Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя в рамках наукового дослідження кафедри економіки та фінансів за темою «Сучасні фінансово-економічні системи України: новітні тренди забезпечення стійкості та ефективного управління» (2024-2027 рр., державний реєстраційний номер 0124U003478).

2. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи.

У дисертаційній роботі Потюка В.М. отримано наступні наукові результати:

- вперше запропоновано економіко-математичну модель формування системи управління економічною безпекою вітчизняних підприємств в умовах трансформації національної економіки. Модель поєднує оцінювання ключових

організаційно-економічних, фінансових, кадрово-інтелектуальних, техніко-технологічних та інноваційних параметрів діяльності підприємств; аналіз ризиків, показників ймовірності банкрутства та рівня цифрової зрілості;

- удосконалено організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах цифровізації та політико-економічної турбулентності, який базується на проактивній, ризикоорієнтованій та цифровоінтегрованій моделі, що передбачає інтеграцію функцій економічної безпеки у стратегічне управління підприємством та використання системного моніторингу ключових показників;

- удосконалено модель управління ризиками на базі DEA-нормування показників ресурсного забезпечення, яка дозволяє кількісно оцінювати ймовірність виникнення та силу впливу виявлених ризиків на інтегральний рівень економічної безпеки підприємства. Такий підхід забезпечує формування диференційованого ризикового профілю, що підвищує точність діагностики та практичну цінність результатів для управління економічною безпекою;

- удосконалено цифровий інструментарій як один із ключових чинників формування економічної безпеки підприємств, який реалізований через «дорожню карту цифровізації» і методикку оцінювання цифрової зрілості;

- отримали подальший розвиток категоріальний апарат системи економічної безпеки підприємства, а також розуміння ролі інформаційно-аналітичного забезпечення як ключового елемента її функціонування;

- набуло подальшого розвитку оцінювання впливу воєнних, цифровізаційних та інших чинників на умови діяльності підприємств, які розглянуто крізь призму періодизації трансформаційних змін в національній економіці у 2016–2024 рр.;

- поглиблено концепцію розвитку цифрових компетенцій персоналу як складової кадрово-інтелектуальної безпеки, де акцент зроблено на значенні аналітичних, техніко-технологічних і цифрових навичок для ефективної реалізації цифрових проєктів, покликаних сприяти підвищенню рівня економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних процесів.

Представлені результати та висновки дисертаційної роботи отримані автором самостійно.

Здобувач самостійно опрацював нормативно-правові акти України; наукові праці українських та зарубіжних науковців, які присвячені проблемам економічної безпеки підприємств з урахуванням ризиків і цифровізації; інформацію на офіційних веб-сайтах підприємств-об'єктів дослідження; статистичну звітність Державної служби статистики.

3. Практична цінність одержаних результатів.

Практична значимість дисертаційної роботи підтверджується впровадженням результатів дослідження в діяльності Тернопільської військової обласної адміністрації (довідка про впровадження №03/2-19/2009 від 19.12.2025), Тернопільської міської ради (довідка про впровадження №98/2 від 16.12.2025). Окремі положення розробленого організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах цифровізації були враховані для моделювання сценаріїв регіонального розвитку з урахуванням впливу ризиків, а також для розроблення показників індикативного моніторингу регіональної економічної безпеки й адаптації регіональних програм цифрової трансформації бізнесу. На місцевому рівні для оцінки стану економічної безпеки малого та середнього бізнесу міста, а також при формуванні рейтингово-інтегральних індикаторів стійкості підприємств в трансформаційних умовах національної економіки і визначенні ризикових профілів для пріоритетних галузей економіки Тернополя було використано елементи інтегрованої методики діагностики рівня економічної безпеки підприємств і економіко-математичної моделі оцінювання ризиків.

Окрім того, наукові результати впроваджено в господарську діяльність підприємств-об'єктів дослідження: ТОВ «Уайт Бокс Уоркшоп» (довідка про впровадження №1/23 від 23.12.2025), ТОВ «Торговий Дім «Ватра-Дніпро» (довідка про впровадження №15 від 05.01.2026), ТД «Ватра Дніпровський регіон» (довідка про впровадження №20-01/3 від 20.01.2026).

Сформульовані теоретичні та сформовані практичні положення щодо розроблення ефективної системи управління економічною безпекою підприємств в умовах активного впровадження цифрових технологій і трансформації національної економіки впроваджено в освітній процес Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя під час підготовки та викладання навчальної дисципліни «Економіка підприємства».

4. Повнота викладу наукових положень та результатів в опублікованих працях, дотримання вимог академічної доброчесності.

Основні положення дисертації висвітлено у 14 публікаціях, з них 8 – статті у наукових фахових виданнях України, 1 – стаття у колективній монографії, 5 публікацій за матеріалами міжнародних та науково-практичних конференцій. Таким чином, щодо кількості та якості публікацій виконано вимоги «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022.

Уся інформація, яка отримана з використанням опублікованих результатів інших дослідників, оформлена належним чином та містить посилання на джерела літератури. В цілому, у дисертаційній роботі Потюка Василя Михайловича порушень академічної доброчесності не виявлено, що підтверджено довідкою про проходження перевірки на антиплагіат.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірність сформульованих в дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

Положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи викладені послідовно й аргументовано, із застосуванням сучасних наукових методів та підходів, підтверджені достовірними емпіричними даними та економічними розрахунками.

Дослідження спрямоване на комплексне осмислення процесів забезпечення економічної безпеки підприємств у контексті трансформації національної економіки. Воно ґрунтується на положеннях економічної науки, враховує напрацювання українських і зарубіжних учених та спирається на норми чинного законодавства України, що забезпечує наукову обґрунтованість і практичну значущість отриманих результатів.

Для наочного викладу основних результатів дисертаційної роботи подано таблиці, рисунки, діаграми та графіки, які комплексно доповнюють результати проведеного дослідження.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні Потюка В.М., впливають із достовірності отриманих дисертантом результатів, засвідчених відповідними довідками про впровадження, обговоренням матеріалів роботи на міжнародних науково-практичних конференціях, а також наукових семінарах кафедри економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, де отримали позитивну оцінку.

6. Оцінка змісту дисертації.

Дисертаційна робота складається із вступної частини, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота викладена на 363 сторінках, включаючи 181 сторінку основного тексту. Перелік використаних джерел містить 234 найменування.

У вступній частині дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність теми, проаналізовано наукову літературу за тематикою дослідження. Автором чітко сформульовано мету та завдання роботи, визначено об'єкт та предмет дослідження, розкрито елементи наукової новизни та практичну значущість отриманих результатів, а також подано інформацію про особистий внесок здобувача, апробацію результатів і публікації за темою дисертації.

У першому розділі автором обґрунтовано теоретичні засади функціонування системи економічної безпеки, розвинуто категоріальний апарат базових понять економічної безпеки, зокрема уточнено трактування понять

«система економічної безпеки підприємства» та «організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки». Охарактеризовано основні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємств. Особливу увагу приділено ідентифікації ключових загроз, що постають перед вітчизняними підприємствами в умовах трансформаційної економіки і цифровізації.

У другому розділі здійснено аналіз сучасного стану та специфіки функціонування підприємств у передкризовий і кризовий періоди. Варто відзначити подану автором етапізацію трансформаційних змін у національній економіці протягом 2016–2024 рр., яка дозволяє пояснити закономірності формування ризиків і можливостей у процесі економічної трансформації. Запропоновано економіко-математичну модель формування системи управління економічною безпекою вітчизняних підприємств в умовах трансформації національної економіки. Модель включає рейтингово-інтегральну оцінку ключових складових безпеки (організаційно-економічної, фінансової, кадрово-інтелектуальної, техніко-технологічної та інноваційної), показника ймовірності банкрутства, рівня цифрової зрілості з урахуванням ризиків на основі DEA-аналізу. Здійснено апробацію запропонованої моделі на прикладі восьми підприємств-об'єктів дослідження.

У третьому розділі на основі апробації запропонованої економіко-математичної моделі представлено механізми підвищення рівня економічної безпеки підприємств у контексті трансформаційних процесів національної економіки. Удосконалено організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки; сформовано диференційовані ризикові профілі підприємств та розроблено матрицю зон ризику, що ґрунтується на співвідношенні ймовірності виникнення ризику та рівня його впливу на економічну безпеку, що стало методичною основою для створення інструментарію антикризового управління. Запропоновано авторську «дорожню карту» цифровізації підприємства та визначено практичні інструменти цифрової трансформації для підприємств-об'єктів дослідження, що спрямовані на зміцнення їх економічної безпеки та підвищення стійкості в умовах сучасних викликів.

У висновках дисертаційної роботи узагальнено результати дослідження, які характеризуються науковою новизною та практичною значущістю. Основні теоретичні та практичні результати дослідження оприлюднено у наукових фахових виданнях та міжнародних науково-практичних конференціях, а також апробовано регіональному рівні та підприємствах-об'єктах дослідження.

У додатках дисертаційної роботи наведено довідково-ілюстративні матеріали, які доповнюють і розширюють основний зміст дослідження, а також представлені довідки про впровадження її результатів.

7. Відповідність дисертаційної роботи вимогам МОН України.

Дисертація має чітку структуру та витриману логічну послідовність викладу теоретичних положень, які підтверджуються практичними матеріалами та узагальнені у наукових публікаціях. У роботі продемонстровано самостійний авторський підхід до вирішення поставленого наукового завдання, що свідчить про високий рівень наукової зрілості здобувача.

Дисертаційне дослідження є завершеною науковою працею, виконаною у відповідності до вимог академічного стилю та з використанням фахової термінології галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

За змістом, оформленням, практичною цінністю та глибиною вирішення наукових проблем подана дисертаційна робота Потюка Василя Михайловича повністю відповідає вимогам спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

8. Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

Робота є самостійною науковою працею, в якій викладено авторський підхід щодо проблематики дослідження. Попри те, має місце низка питань дискусійного характеру:

1. У першому розділі було б корисно проаналізувати міжнародний досвід у сфері забезпечення економічної безпеки підприємств, зокрема розглянути приклади подолання кризових явищ у різних країнах та визначити

можливості адаптації окремих інструментів до українських умов. Це надало б дослідженню додаткової практичної ваги та порівняльної перспективи.

2. У роботі не простежується співвіднесення економічної безпеки підприємств із нормативно-правовою базою. Глибший аналіз того, як економічна безпека підприємств співвідноситься з макроекономічними стратегіями держави та нормативно-правовою базою дозволила б продемонструвати системність проблеми, окреслити її місце у загальній архітектурі національної економічної політики та забезпечити узгодженість авторських положень із чинними інституційними механізмами.

3. Розроблена здобувачем модель була апробована на досить великій вибірці підприємств, що свідчить про значний обсяг проведеного емпіричного аналізу. Водночас залишається невизначеним питання щодо універсальності її застосування: чи може вона бути використана не лише для підприємств торгівельної сфери електротехнічної галузі, а й для інших типів суб'єктів господарювання, зокрема виробничих.

4. В контексті аналізу загроз, важливим акцентом у роботі було б висвітлення можливості їхнього взаємного підсилення, що дещо звужує комплексність розгляду проблеми та залишає поза увагою потенційні взаємозалежності, що можуть суттєво впливати на рівень економічної безпеки підприємств. Врахування ефекту синергії загроз дозволило б розробити більш превентивну систему реагування.

5. У роботі проведено апробацію розробленої моделі на восьми підприємствах, які працюють в різних регіонах України, що має вагоме практичне значення, однак доцільно було б окремо акцентувати увагу на регіональних відмінностях та перевірити, чи існує взаємозв'язок між рівнем економічної безпеки та територіальним розташуванням підприємств, особливо в умовах воєнних викликів. Такий підхід дозволив би поглибити висновки та зробити їх більш прикладними.

Проте, наведені дискусійні положення та окремі зауваження не знижують позитивної оцінки теоретичної, методичної та практичної цінності

дисертаційної роботи, адже вони мають безперечно корисну значущість як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Висновки щодо дисертації в цілому

Дисертаційна робота Потюка Василя Михайловича на тему «Формування системи управління економічною безпекою вітчизняних підприємств в умовах трансформації національної економіки» засвідчує, що дослідження є завершеною та цілісною науковою працею, виконаною на високому науковому рівні.

Отримані результати дисертації відповідають освітньо-науковій програмі підготовки докторів філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки») та чинним вимогам Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022.

На основі вищевикладеного, вважаю, що дисертант Потюк Василь Михайлович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Тернопільського національного

технічного університету імені Івана Пулюя

 Сергій СПИВАК

Підпис
засвідчую:
Начальник

